

Tutkimushallinnon tietovirtojen ja tutkimustietovarannon ohjausryhmä

Kokous 9.12.2021

Aika: torstaina 9.12.2021 klo 10–12

Paikka: Zoom-etäkokoushuone

Läsnä:

- Jukka Haapamäki, opetus- ja kulttuuriministeriö, puheenjohtaja
- Ulla-Maija Forsberg, Tieteellisten seurain valtuuskunta
- Tuula Hämäläinen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Juha Herrala, Tampereen yliopisto ESTE varalla Marko Peura
- Nina Hyvönen, Kansalliskirjasto
- Tiina Järvinen, Maanpuolustuskorkeakoulu ESTE
- Mira Juppi, Savonia ammattikorkeakoulu (liittyi kokoukseen klo 11)
- Matti Kajaste, opetus- ja kulttuuriministeriö ESTE
- Pekka Karhula, Helsingin yliopisto
- Anna-Kaarina Linna, Turun yliopisto
- Aila Louhelainen, Oulun yliopisto
- Anssi Mälkki, Helsingin yliopisto
- Johanna Moisio, Tieteentekijöiden liitto (paikalla klo 11 saakka)
- Petri Mäntysaari, Hanken Svenska handelshögskolan (paikalla klo 11.30 saakka)
- Susanna Nykyri, Tampereen yliopisto
- Soile Ollila, Business Finland ESTE
- Jussi-Pekka Pispala, Tampereen yliopisto
- Jaakko Riihimää, Suomen ammattikorkeakoulujen tietohallintojohtajien Aapa-verkosto
- Mari Riipinen, Turun yliopisto
- Tomi Rosti, Itä-Suomen yliopisto
- Janne Salminen, Hämeen ammattikorkeakoulu ESTE varalla Tiina Nokkala, Turku AMK
- Kalle-Antti Suominen, Turun yliopisto
- Liisa Suvikumpu, Säätiöt ja rahastot ry
- Laura Taajamaa, Suomen Akatemia
- Hanna-Mari Puuska, CSC-Tieteen tietotekniikan keskus Oy, sihteeri
- Walter Rydman, CSC-Tieteen tietotekniikan keskus Oy
- Tiina Strengell, CSC-Tieteen tietotekniikan keskus Oy
- Henriikka Mustajoki, Tieteellisten seurain valtuuskunta

Päätökset

4. Avoimen tieteen seurantaindikaattoreiden julkaiseminen [Tiedejatutkimus.fi](https://tiedejatutkimus.fi):ssä (Mustajoki) [Liite 3](#)

- **Päätös:** Avoimen tieteen seurantaindikaattoreita ja seurannan tuloksia julkaistaan vuonna 2022 [Tiedejatutkimus.fi](https://tiedejatutkimus.fi):ssä. TSV jatkaa asian valmistelua CSC:n kanssa.

6. Tutkijan tiedot -kokonaisuus

- Päätös:** Rakennetaan tutkijan tiedot –palveluun ORCID-tunnistautumisen lisäksi käyttäjien vahva tunnistautuminen. Aloitetaan suunnittelu toteutuksen osalta. Käsitellään suunnitelmaa seuraavassa ohjausryhmän kokouksessa.
- Päätös:** Jatketaan työryhmän kautta vuoden 2022 loppuun asti. Nimetään työryhmään lisäksi tutkimusorganisaatioiden lähdejärjestelmien asiantuntijoita.

Asialista

1. Kokouksen avaus ja työjärjestyksen hyväksyminen

- Puheenjohtaja Jukka Haapamäki avasi kokouksen klo 10.

2. Kokouksen avaus ja työjärjestyksen hyväksyminen, [Liite 1](#)

- Hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja.

3. Tiedejatutkimus.fi-portaalin kehityksen ajankohtaiset [Liite 2](#)

- Rydman esitteli avoimiin rahoitushakuihin liittyviä asioita liitteen 2 mukaisesti. Avoimet rahoitushaut tullaan näyttämään tiedejatutkimus.fi -palvelussa sillä laajuudella ja kattavuudella, millä rahoitushaut on näytetty tähänkin asti Aurora –palvelussa.
- **Keskustelua:**
 - Kysyttiin, mitkä kaikki kuuluvat julkisiin rahoituslähteisiin. Julkisiin rahoituslähteisiin kuuluvat ainakin SA, BF ja ministeriön kautta suoraan tulevat rahoituslähteet. Lisäksi EU ja palosuojelurahasto ja mahdollisesti myös VN-TEAS.
 - Kysyttiin, edistääkö tämä muutos sitä, että OKM pystyy seuraamaan säätiöstä saatavien rahoitusten määrää tarkemmin. Vastauksena selvennettiin, että säätiörahoituksen osalta voidaan puhua kahdesta eri asiasta: rahoitusten hakuilmoitukset (tässä esitelty) ja rahoituspäätökset. Seuranta liittyy enemmän rahoituspäätöksiin.
 - Kommentoitiin, että on tärkeää, että saadaan ensin järjestelmäpuoli kuntoon ja sen jälkeen sisältöä (säätiörahoitusta) saadaan mahdollisesti vähitellen enemmän näkyviin.

- Otettiin esiin viestinnän tärkeys ja tietokatkoksien estäminen, jotta tieto muutoksesta voidaan jakaa henkilöille, jotka eivät ole välttämättä yliopistojen jakelulistoilla (esim. apurahatutkijat).
 - Tieteentekijöiden liitolle toivottiin kaikkea mahdollista infoa muutoksesta sähköpostitse (mahd. tiedotteet jne. etukäteen), jotta näitä voi jakaa tieteentekijöille.
- Rydman kertoi, että muutoksen etuna on saada tiedejatutkimus.fi -palvelua vähitellen tutummaksi rahoittajille. Tätä kautta saadaan mahdollisesti myös edistettyä rahoituspäätösten tietojen toimittamista. Näiden tietojen (rahoitushaut ja rahoituspäätökset) toimitusta voidaan myös yhdistää.

4. Avoimen tieteen seurantaindikaattoreiden julkaiseminen Tiedejatutkimus.fi:ssä (Mustajoki) Liite 3

- Mustajoki esitteli avoimen tieteen ja tutkimuksen seurantaan liitteen 3 mukaisesti.
 - Avoimen tieteen ja tutkimuksen ohjausryhmä on hyväksynyt seurannan periaatteet ja toimintatavan 8.12.2021 Seuranta alkaa ensi vuonna.
 - On pohdittu, missä kohdassa tiedejatutkimus.fi –portaalissa seurannan tulokset voitaisiin näyttää ja päädytty tiede- ja informaatiopolitiikka –osioon.
- **Keskustelua:**
 - Kerrottiin, että seurantamallin kyselykierroksella on todettu, että tutkimustietovaranto (TTV) on vielä kehittymätön mm. infrastruktuurien suhteen ja seurannan viivästämisestä on keskusteltu. On kuitenkin todettu, että toimitaan mieluummin etukenossa seurannan suhteen. TTV:n roolia tarkoitus lisätä vuoteen 2024 mennessä. On mietitty, että jos emme tee näin, miten tekisimme. Organisaatioita kannustetaan ottamaan tiedontuottaminen tutkimustietovarannon entistä vakavammin. Tarkoitus on kehittää seurantaan iteratiivisesti.
 - Esitettiin kiitokset avoimen tieteen seurannan edistämisestä. Pidettiin hyvänä ajatusta, että seuranta näkyy TTV:ssä. Kysyttiin myös, että onko avoimen tieteen profiilia tarkoitus esittää tutkimusorganisaatioittain. Ajatus olisi, että tiedot yhdistettäisiin organisaatioihin portaalissa näytettäväksi. Todettiin, että organisaatioittain näyttäminen lisää ohjaavaa painoarvoa.
 - Lähtökohtaisesti mallia pidettiin hyvänä. Infrastruktuureihin ja avoimuuden periaatteisiin liittyen on kuitenkin paljon mietittäviä asioita. Infrat ovat suurelta osin hajautettuja ja eri organisaatioiden alla toimivia. On vaikea eriyttää eri organisaatiot, kun saman infrastruktuurin osalta voi olla myös erilaisia sisäisiä periaatteita eri organisaatioissa. Laajojen infrastruktuurien ja paikallisten sovelluksen ottaminen huomioon tuottaa haasteita seurantaan.
 - Kerrottiin, että infrojen avoimuuden seuranta tapahtuu vasta vuonna 2024. Nämä edellä mainitut kysymykset ovat vielä ratkaisematta. Tätä varten perustettu myös työryhmä. Voi olla, että infroja seurataan vain kansallisesti eikä yhdistetä organisaatioihin.
 - Seurannan kyselyosiossa tarkastellaan toimintakulttuuria, johon myös infrastruktuurit on sisällytetty. Kun olemme mukana kansainvälisissä ja kansallisissa verkostoissa, tämä ei ole helppo kysymys.

- Yhtenä esimerkkinä on Turun yliopisto, jossa on laadittu oma infrastruktuurien tiekartta ja kokonaisuuksien hahmottamista mietitään. Toivotaan, että tarkastelu selkeytyy vuoteen 2024 mennessä ja vauhdittaa organisaatioiden tarkastelua.
 - Kysyttiin infrastruktuuritietojen keräämisestä tarkemmin. Missä mallissa tietoja kerätään?
 - Kerrottiin että infrastruktuurien tietojen keräykseen on otettu käyttöön erilaisia järjestelmiä (esim. OpenIRIS laitetason tarkasteluun) riippuen organisaation tarpeesta.
 - Rydman kertoi, että TTV:n näkökulmasta infoilla on olemassa tietomalli ja on myös perustettu infrastruktuurien työryhmä, jonka toista kokousta järjestellään. Ryhmän tarkoituksena on miettiä, kuinka tieto näytetään tiedejatutkimus.fi -portaalissa ja kuinka tieto pidetään ajan tasalla. Myös avoimuuteen liittyvät kysymykset kuuluvat ryhmässä käsiteltäviin asioihin. Infrastruktuureihin liittyvät asiat kehittyvät vauhdilla. Organisaatiot ovat hyvin eri tasolla tietojen keräämisen suhteen.
 - Taustana Tampereen yliopiston osalta kerrottiin, että CRISin ylläpito on kirjaston vastuulla ja keskustelu aktiivista myös tutkijoiden kesken. Siellä asia on aktiivisesti työn alla, kuten myös muissa organisaatioissa.
 - Kerrottiin, että avoimen tieteen työryhmässä on korostettu, että tarkoitus on arvioida nimenomaan organisaatioita, ei yksittäisiä tutkijoita.
 - Turun yliopiston infrastruktuurien tiekarttaa luodessa on edellytetty hakijoilta tutkimustietovarannon tietomallia vastaavia tietoja.
- **Päätös: Avoimen tieteen seurantaindikaattoreita ja seurannan tuloksia julkaistaan vuonna 2022 Tiedejatutkimus.fi:ssä. TSV jatkaa asian valmistelua CSC:n kanssa.**
 - Päätösehdotus hyväksyttiin ja valmistelutyötä jatketaan.
 - Kun loppukeväästä/alkukeväästä ollaan suunniteltu näyttämistä portaalissa, esitellään edistymistä tarkemmin tässä ohjausryhmässä.

5. Erillislain tilanne (Haapamäki) [Liite 4](#)

- Haapamäki esitteli erillislain tilanteen liitteen 4 mukaisesti. Lakiesitys on hyväksytty eduskunnassa ja ennen lain voimaantuloa on vuorossa tasavallan presidentin hyväksyntä. Tämänhetkisen käsityksen mukaan laki tulisi voimaan tammikuun tai viimeistään helmikuun alussa.
- Jatkokon liittyen hallinnolliset ja tekniset asiat ovat hahmoteltavana ja käydään läpi tulevissa ohjausryhmissä.
- **Keskustelua:**
 - Kysyttiin lakisääteisestä perusteesta yliopistosairaaloiden osalta eli millä perusteella niiden tutkimustiedot siirretään tutkimustietovarantoon? CRIS:ssä keräysperusteena on nyt terveydenhuoltolain (1326/2010) 61 §. Vastattiin, että yliopistosairaalat ovat myös lain määritelmän mukainen tutkimustoimija.
 - Kommentoitiin lakiesitystä hyväksi.

- Kysyttiin, koskeeko omadataperiaate myös tapausta, jolloin yliopisto siirtää tietoja ja TTV:ssa tietoja on täydennetty eli edellyttääkö tietojen rikastaminen tutkijan lupaa? Kerrottiin, että TTV:ssa on kahdenlaisia tietoja: normaalin tieteellisen käytännön mukaan julkisia tietoja (mm. julkaisut ja rahoituspäätökset) ja näitä tietoja on mahdollista siirtää rikastettuna ilman tutkijan lupaa. Tutkijan omien tietojen (nimi, kuvaus, koulutus, aktiviteetit) tietojen näyttämiseen ja siirtämiseen edellytetään kuitenkin tutkijan lupaa.
 - Kotiorganisaatioiden itse toimittama tieto voidaan luovuttaa takaisin organisaatiolle, mutta tutkijan muualta profiiliinsa kokoamien tietojen luovuttamiseen tarvitaan tutkijan lupaa. Tämä pätee myös tilanteeseen, jossa tutkija vaihtaa organisaatiota.
- Tutkija voi siirtyä uransa aikana organisaatiosta toiseen, siksi organisaation tiedot ja tutkijan koko uran tiedot ovat usein eri asia.
- Kommentoitiin, että omadata on mielenkiintoinen aihe ja tarjoaa mahdollisuuksia jatkokehittämiseksi. Kysyttiin, tulkitaanko Kansalliskirjaston olevan osa Helsingin yliopistoa myös tutkimustoimijana? Sovittiin, että OKM tarkastaa, mikä juridinen suhde on.
- Kysyttiin, mikä on se lakisääteinen velvoite, jonka täyttämiseksi tutkijan henkilötietojen automaattinen siirtäminen tutkimustietovarantoon on välttämätöntä? Mikä on tietosuoja-asetuksen edellyttämä lakisääteinen velvoite? (Vrt. GDPR:n 6.1 artikla: "Käsittely on lainmukaista ainoastaan, jos ja vain siltä osin kuin vähintään yksi seuraavista edellytyksistä täyttyy: a) rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojensa käsittelyyn yhtä tai useampaa erityistä tarkoitusta varten; ... c) käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi; ...") Mikä lain kohta velvoittaa toimijat siirtämään tutkijoiden henkilötietoja tutkimustietovarantoon?
 - Kerrottiin, että siirrolle on lakiperuste. Velvollisuutta tietojen siirtämiseen laissa ei ole, vaan organisaatiolla on mahdollisuus siirtää tiedot. Laki on siis mahdollistava, ei organisaatioita velvoittava. Lisäksi erillislaki asettaa opetus- ja kulttuuriministeriölle velvoittavaksi tehtäväksi ylläpitää tutkimustietovarantoa.
 - Kysyttiin, eikö laki mahdollista tietojen siirtämistä ilman tutkijan lupaa. Todettiin, että siirtäminen ei edellytä tutkijan erillistä lupaa. Vrt. tutkimustietovarantolakiesityksen kohta 4§: "Tutkimustoimijat voivat luovuttaa 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuja tietoja tutkimustietovarantoon."
 - Kommentoitiin, että tietojen siirtäminen tutkimustietovarantoon ja niiden jakaminen tutkimustietovarannosta ovat kaksi eri asiaa.
 - Tarkennettiin, että puhutaan lakiperusteesta, eli tiedot on mahdollista luovuttaa. Tutkimustietovarantolain perusteluissa HE 4 §:n todetaan, että: "Tietojen luovuttamisperuste tutkimustietovarantoon perustuu tässä laissa opetus- ja kulttuuriministeriölle säädettävään tehtävään ylläpitää kansallista tutkimustietovarantoa sekä tässä pykälässä tutkimustoimijoille ehdotettavaan oikeuteen luovuttaa tietoja tutkimustietovarantoon. Tällöin tietojen käsittelyperuste on tietosuoja-asetuksen 6(1) artiklan c alakohdassa tarkoitettu rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen. "
- Kerrottiin, että viime vuonna lain valmistelua varten tilattiin Helsingin yliopiston Päivi Korpisaareltä selvitys lainsäädäntötarpeista, minkä pohjalta lakia valmisteltiin. Myös oikeusministeriön asiantuntijoiden kanssa on käyty keskustelua ottaen huomioon myös tietosuoja-asetus (kts. HE 4 §)

- Kommentoitiin, että jos asia on epäselvä, voi tulla haasteita organisaatioiden toimeenpanossa.
- Keskustelua aiheesta pidettiin tärkeänä myös sen selventämiseksi mitä tarkoittaa laissa oleva siirrettäviä tietoja koskeva huolellisuusvelvoite.
- Sovittiin, että laaditaan OKM:n lakimiesten kanssa selventävä ohjeistus organisaatioille, jotta aiheeseen liittyen ei jää epäselvyyksiä tai erilaisia tulkintoja. Avataan ohjeistuksessa selkeästi myös organisaatioiden vastuut.

6. Tutkijan tiedot –kokonaisuus

a. ORCID-tunniste ja riskienhallinta Liite 5a (toimitettu sähköpostitse) (Rydman)

- Rydman esitteli tutkijan tiedot –palvelun riskeihin ja mahdolliseen väärinkäyttöön liittyviä asioita. Olennaista on, että negatiivisten riskien toteutumisen todennäköisyyttä pienennetään.
- **Keskustelua:**
 - Pidetäänkö Suomi.fi –tunnistautumisen käyttöönottoa järkevänä? Onko syytä selvittää tunnistautumiseen liittyviä asioita tarkemmin? Onko olennaisia riskejä jäänyt huomioimatta?
 - Rydman kertoi, että prosessit vahvaan tunnistautumiseen ovat tarjolla myös ulkomaisille tutkijoille, joten mikäli suomi.fi –tunnistautuminen otetaan käyttöön, se ei rajaa ulkomaisia tutkijoita ulos.
 - Kysyttiin, mitä suomi.fi –tunnistautumisen käyttöönotto käytännössä tarkoittaisi aikataulun ja käyttökokemuksen kannalta?
 - Käyttäjälle tulee jonkin verran enemmän vaivaa ensimmäisellä kirjautumiskerralla.
 - Aikataulun kannalta tämä voisi ehtiä syksyn julkaisuun, mutta vie toki enemmän resursseja ja on ensi vuonna karsittava tutkimustietovarannon osalta muuta työtä.
 - Kommentoitiin, että laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta vaatii vahvaa tunnistamista ja siksi suomi.fi –tunnistautumista pitäisi käyttää ensitunnistuksessa.
 - Kerrottiin, että lakia kirjoittaessa asiaa on käyty läpi ja todettu, että tämänkaltaiset tiedot eivät vaadi vahvaa tunnistautumista. Digipalvelulain vaatimukset olivat tällöin myös esillä.
 - Oltiin usealta taholta sitä mieltä, että riskit ovat varmasti todellisia ja sen vuoksi vahva tunnistautuminen olisi hyvä olla käytössä. Mainittiin myös tutkijoiden maalittaminen kasvavana ongelmana ja todettiin, että tunnistautumisen lisääminen ei silti estä valeprofiilien tekemistä.
 - Kysyttiin, onko kaikilla kansainvälisen kentän tekijöillä mahdollisuus käyttää vahvaa tunnistautumista? Kerrottiin, että Suomi.fi:n taustamateriaalin perusteella on mahdollista ottaa käyttöön myös eIDAS. Täysin sujuvaa prosessia heille ei kuitenkaan voida luvata.
 - Kerrottiin myös, että kun lakia ja palvelua valmisteltiin ja tunnistautumista mietittiin, vahvan tunnistautumisen käyttöön ei alun perin päädytty johtuen kansainvälisen tutkijoiden mahdollisuudesta tehdä profiili.

- Tutkijan tiedot –työryhmässä on keskusteltu myös HAKA –tunnistautumisen käytöstä suomi.fi:n rinnalla vaihtoehtoisena tunnistautumistapana. Mikäli ulkomaisia tutkijoita jää ulkopuolelle, tämä voisi ratkaista sitä ongelmaa. HAKA:n käyttäjä on organisaation tunnistama. HAKA ei kuitenkaan ole digipalvelulain mielessä vahva tunnistautuminen, koska vain harvassa yliopistossa on käytössä kaksivaiheinen tunnistautuminen.
- Nostettiin esiin yhtenä vaihtoehtona myös eduGAIN –tunnistautuminen, joka on jo käytössä ORCIDin yhtenä tunnistautumistapana.
 - Sovittiin, että selvitetään myös eduGAINia vaihtoehtona.
- Millä tavoin asiaa edistetään?
 - Aloitetaan suunnittelu käydyin keskustelun pohjalta.
- **PÄÄTÖS: Rakennetaan tutkijan tiedot –palveluun ORCID-tunnistautumisen lisäksi käyttäjien vahva tunnistautuminen. Aloitetaan suunnittelu toteutuksen osalta. Käsitellään suunnitelmaa seuraavassa ohjausryhmän kokouksessa.**

b. Tutkijan tiedot -työryhmän jatko Liite 5b (Puuska)

- Taustana kerrottiin, että pari vuotta sitten perustettu työryhmä vuoden 2020 loppuun ja sitä jatkettu myöhemmin 2021 saakka.
 - **Päätös: Jatketaan työryhmän kautta vuoden 2022 loppuun asti. Nimetään työryhmään lisäksi tutkimusorganisaatioiden lähdejärjestelmien asiantuntijoita.**

7. Muut asiat

- Ei muita asioita

8. Seuraavat kokoukset

- 4.2.2022 klo 10-12 etäyhteydellä
- 28.4.2022 klo 12-16 työpaja, mahdollisuuksien mukaan läsnä
- 16.6.2022 klo 10-12 etäyhteydellä

9. Kokouksen päättäminen

- Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 12.

